

"Haccāc b. Ertād el-Lūfi"

Hadis

Haccāc b. Ertād (v. 145/862)

Jaynboll, "Muslim Tradition," s. 182-184

1640

297-301 J. W. in 1903

به قولی در خراسان وفات یافت.

منابع: رجال، طوسی، ۱۱۹؛ اعیان الشیعة، ۵۶۲/۴؛ جامع الرواة، ۱۷۹/۱؛ معجم رجال الحديث، ۲۳۷/۴؛ تنقیح المقال، ۲۵۴/۱.
سید مهدی حائری

حجاج بن بدر، از شهدای شجاع و جنگجوی روز عاشورا (۶۱ق) در صحرای کربلا. وی غیر از حجاج بن زید است (← حجاج بن زید سعیدی تمیمی بصری). فضیل بن الزبیر از اصحاب حضرت باقر (ع) در کتاب خود تسمیة من قتل مع الحسین (ع) وی را در جدول شهدای روز عاشورا از اصحاب ابی عبدالله الحسین (ع) ضبط کرده است. وی در روز عاشورا پس از کسب اجازه از سیدالشهداء به میدان جنگ رفت و به نبرد با لشکر بنی امیه پرداخت و به شهادت رسید رضوان الله علیه سپس ابی عبدالله الحسین (ع) به میدان جنگ رفتند و پیکر مطهر او را به خیمه مخصوص اجساد شریف اصحاب (ع) منتقل فرمودند و بعد توسط قبیلۀ بنی اسد به خاک سپرده شد. قبر مطهر وی در بقعۀ مقبره دست جمعی شهدای کربلا واقع در پایین پای حضرت سیدالشهداء قرار دارد.

منابع: اعیان الشیعة، ۶۱۱/۱؛ مجله تراثنا شماره ۲، سال اول، ۱۵۳؛ کربلائی حاضرها و ماضیها (خطی). شهیدی صالحی

حجاج بن حمزة [حزوة] کندی، مولای قبیلۀ کنده، از راویان شیعه از اصحاب امام صادق (ع) شمرده شده است.

منابع: رجال، طوسی، ۱۷۹؛ مجمع الرجال، ۸۳/۲؛ جامع الرواة، ۱۷۹/۱؛ معجم رجال الحديث، ۲۳۷/۴.
سید مهدی حائری

حجاج بن دینار واسطی، از راویان و محدثان شیعه است که بعضی از علمای اهل سنت او را مورد وثوق شمرده‌اند، کتابی نیز داشته که آن را ابراهیم بن سلیمان از او روایت کرده است، وی از اصحاب امام باقر (ع) شمرده شده، شعبه و عیسی بن یونس، و اسماعیل بن زکریا و جمعی دیگر از او روایت نموده‌اند.

منابع: رجال، نجاشی، ۱۰۵؛ فهرست، طوسی، ۶۵؛ رجال، طوسی، ۱۱۹؛ مجمع الرجال، ۸۳/۲؛ جامع الرواة، ۱۷۹/۱؛ معجم رجال الحديث، ۲۳۸/۴.
سید مهدی حائری

حجاج بن رفاعه خَسَّاب، ابورفاعه، یا ابوعلی، از راویان مورد وثوق شیعه، از اصحاب امام صادق (ع). وی کتابی نیز داشته که جمعی از راویان - از جمله محمد بن خزازه - از او روایت کرده‌اند، او همچنین از ابوالفوارس، و ابوهلال، و هیشم بن عبید، و ... روایت نموده، و علی بن الحکم، و عباس بن عامر، و جعفر بن بشیر،

بعنوان حُجَب الهی، معرفی کرده‌اند. در حدیث دهم باب نوادر توحید کافی، آمده است: عن بُرَید العَجَلی قَالَ سَمِعْتُ ابا جَعْفَر (ع) یَقُول: بِنَا عَبْدِالله وَ بِنَا عَرَفَ اللهُ وَ بِنَا وَجَدَ اللهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالی، وَ مُحَمَّدٌ حِجَابُ اللهِ تَبَارَكَ (اصول کافی، ۱۱۳/۱).

سید علی علوی قزوینی

حجاب شیرازی، میرزا فتحعلی فرزند محمد جعفر حکاک، متخلص به حجاب (م شیراز ۱۲۶۹ق)، شاعر و خوشنویس ایرانی. پدرش از استادان پیره دست فن حکاکی بود و از سراسر ایران تا هند و افغانستان به او سفارش مهر می‌دادند. میرزا فتحعلی از همان اوان زندگی در خدمت وصال شیرازی به تحصیل پرداخت. وی در خوشنویسی نیز از سرآمدان روزگار خویش گردید. در ۱۲۶۶ق به درخواست نظام‌الملک فرماندار دکن و نیز به دعوت آقاخان محلاتی اول همراه احمد وقار (م ۱۲۹۸ق) و محمود حکیم (م ۱۲۷۴ق) به هند رفت و یک سال و چند ماه در این سرزمین بسر برد. وی در ۱۲۶۸ق به شیراز بازگشت، اما دیری نگذشت که در کمتر از پنجاه سالگی درگذشت. پس از مرگ پیکر او را در جوار بارگاه شاه چراغ به خاک سپردند. حجاب کتابهای فراوانی را به خط خوش نوشته است. حجاب دیوانی از اشعار خود را فراهم آورده بود که شمار ابیات آن نزدیک به ۷۰۰۰ بوده است. وی در انواع شعر از غزل و قصیده و قطعه دست داشت، اما رویهم رفته حجاب را باید در عداد شعرای میانمایه دوره بازگشت به شمار آورد.

منابع: شرح حال رجال ایران، ۱۷۵/۶؛ مکارم الآثار، ۱۹۳/۶؛ نمونه خطوط خوش کتابخانه سلطنتی، ۱۵۳. حسن انوشه

حجاج ابزاری کوفی، از راویان اصحاب امام صادق (ع). هویت کامل او مشخص نیست.

منابع: رجال، طوسی، ۱۷۹؛ جامع الرواة، ۱۷۹/۱؛ مجمع الرجال، ۸۲/۲؛ معجم رجال الحديث، ۲۳۷/۴.
سید مهدی حائری

حجاج بن ارطاة نخعی کوفی (م ۱۴۵ق) از راویان و محدثان تابعین بوده که در شمار اصحاب امام باقر و امام صادق (ع) آمده، در حالی که علمای شیعه از جرح و تعدیل او خاموش مانده‌اند، رجال نویسان اهل سنت به اختلاف درباره اش سخن گفته‌اند، گویند که در ابتدا بسیار تهیدست بوده ولی بعدها با دربار خلیفه عباسی ارتباط یافت، و ثروت کلانی به دست آورد، او نقشه ساختمان شهر بغداد را طرح کرد، و قبله مسجد جامع آن را تعیین نمود. شعبه بن الحجاج، و هیشم بن بشیر، و حفص بن غیاث، و یزید بن هارون و جمعی دیگر از او روایت کرده‌اند. وی در ری، و